

**ПРО ФОРМУВАННЯ НОВИХ ТЕНДЕНЦІЙ У ЗБАГАЧЕННІ
УКРАЇНСЬКОЇ ФРАЗЕОЛОГІЇ
(на матеріалі крилатих виразів)**

Л. П. Дядечко (Україна)

Процес неологізації охоплює всі яруси сучасної української мови. Найбільш активно він відбувається у лексико-фразеологічній системі, що неодноразово підкреслювали лінгвісти, фіксуючи появу великої кількості нових слів, їх значень, нових фразеологізмів.

Незважаючи на пильну увагу до лексичних та фразеологічних неологізмів з боку дослідників, ще не всі групи номінативних одиниць української мови знайшли належне відображення в роботах цього напрямку. Остеронь залишилися нові крилаті вирази.

Крилаті вирази, за визначенням Л. Г. Скрипник, -це "сталі словесні формули, що являють собою часто повторювані в писемній і усній мові влучні вислови видатних осіб - письменників, філософів, учених, політичних діячів".³⁴ За українською лінгвістичною традицією крилаті вислови об'єднуються в окрему групу номінативних одиниць. Одні вчені розглядають їх у складі фразеологічної системи української мови, інші - виводять за її межі. (Більшість дотримується першої думки, яка відображена і в цій статті.) І в першому і в другому випадку крилаті вирази протиставляються іншим типам словосполучень, на відміну від яких вони зберігають асоціативний спадкоємний зв'язок із першоджерелом виникнення. Відбиток авторської манери є невід'ємною частиною семантики крилатого фразу, його внутрішньої форми.

Семантична глибина крилатих висловів обумовлює їх функціонування як яскравих експресивних засобів сучасної української літературної мови. Конденсуючи в собі зміст певного літературно-художнього твору чи конкретно-історичного явища, вони здатні влучно характеризувати відповідну ситуацію або людину. Саме тому крилаті вирази активно використовуються у пресі (найчастіше - як назви газетних та

³⁴ Скрипник, Л. Г.: Фразеологія української мови. Київ 1979, с. 44.

журнальних матеріалів з метою привернення уваги читача), в усному мовленні.

Своєрідність семантики крилатих виразів та активне їх використання в писемній та усній мові підтверджує правомірність виділення специфічних словоутворень - крилатих виразів (порів.: в деяких європейських лінгвістичних школах, зокрема англійській, іспанській, цей термін, що виник після виходу в світ у 1864 році книги німецького дослідника Г. Бюхмана "Крилаті слова", взагалі не використовується), - а також необхідність вивчення їх складу, походження, особливостей функціонування. Це важливо ще й тому, що крилаті вирази тісно пов'язані з духовним життям народу, свідчать про його культурні потреби, виступаючи відгомін найпопулярніших для певного часу літературних творів та найважливіших історичних подій. В цілому зрозуміло, що без дослідження динамічних процесів у фонді крилатих висловів неможлива повноцінна характеристика української мови того чи іншого часового зрізу.

Основний фонд крилатих виразів в українській літературній мові сформувався в кінці XIX-першій половині XX сторіччя. До його складу увійшли: 1) вирази з античної міфології: *ахілесова п'ята*, *авгієві стаїні*, *яблуко незгоди*; 2) біблійні вирази: *чисті та нечисті*, *віддільати кукуляк від пшениці*, *Лікарю, вилікуй себе самого*; 3) цитати з української літератури XIX -ї половини XX сторіччя: *Караюсь, мучуся ... але не каюсь* (Т. Шевченко), *вільна неволька* (П. Грабовський), *Смерть одна розлучить нас* (С. Гулак-Артемівський), *сонячні кларнети* (П. Тичина); 4) цитати з літературних творів інших народів різних епох: а) з античної літератури: *робити з мухи слона* (Лукіан), *Солодко вмирати за батьківщину* (Гораций); б) з російської літератури: *вічно в Європу* (О. Пушкін), *премудрий піскар* (М. Салтиков-Шедрін), *Всім смертям на зло* (К. Симонов); в) з західноєвропейської літератури: *Бути чи не бути* (В. Шекспір), *Буря і натиск* (Ф.-М. Клінгер), *капітан Немо* (Ж. Верн), *Люди, будьте пильні!* (Ю. Фучик); 5) вислови політичних діячів, вчених тощо: *Від великого до смішного один крок* (цитата з твору французького письменника Ж.-Ф. Мармонтеля, що стала популярною після багаторазового використання її Наполеоном), *Все ж вона крутиться!* (слова, які припиуються Галілею).

Порівнюючи внесок українських авторів у збагачення рідної фразеології, переконуємось, що пальма першості належить Шевченкові: А. П. Коваль і В. В. Коптілов в своєму довіднику "Крилаті вислови в україн-

ській літературній мові" зафіксували 79 (!) виразів з його творів.³⁵ Серед авторів інших народів найпліднішим в цьому слід визнати О. Пушкіна: 17 його висловів увійшли в український фразеологічний фонд. Цікаво, що деякі з них не є крилатими в російській мові, наприклад: *возлюбленник муз і грацій*, *Він жив між нас* (останній вираз - початковий рядок поезії (1834) О. Пушкіна, відомий у чудовому перекладі М. Т. Рильського).³⁶

Традиційні джерела продовжують поповнювати українську фразеологію.

Новітній вплив релігійної культури на суспільну свідомість обумовив активізацію деяких біблійних висловів, не зареєстрованих ще у фразеологічних довідниках. До них належить вираз "*Час збирати каміння*" ("*Час збирати ... шишки*", "*Час збирати каміння*", "*Час збирати нагороди*" - назви статей у газетах відповідно: "Молода гвардія", 12.08.89; "Вечірній Київ", 6.12.91. та 11.07.91).³⁷ В останні роки набули статус крилатих вислови з українських народних пісень.

"*Від Києва до Лубен* насіяла конопель", - співає народ. Початок фрази став образним визначенням просторів України ("Від Києва до Лубен" - назва звітного концерту ансамблю танцю "Політ". Порівняй також назву добірки жартівливих висловів українських авторів "От Києва до Лубен" в газеті "Правда", 25. 11.90.).

В усному мовленні набув широкого використання початок приспіву жартівливої української пісні *Ти ж мене підманула, ти ж мене підвела* як легкий докір у випадку, коли хтось ненавмисно забув зробити те, що обіцяв. (Порів. також назву статті "Ти ж мене підманула..." під рубрикою "Депутатські пристрасті" у газеті "Вечірній Київ", 15.09.92)

Література - вітчизняна і зарубіжна - залишається важливим джерелом нових крилатих виразів в українській мові. Треба зауважити, що деякі з них можна назвати новими лише з точки зору "презупції новини", тобто якщо не доведено, що ці крилаті вислови вживалися в українській літературній мові раніше, то вони вважаються новими. Відправною точкою служить довідник А. П. Коваль і В. В. Коптілова,

³⁵ Коваль, А. П., Коптілов, В. В.: Крилаті вислови в українській літературній мові. Афоризми. Літературні цитати. Образні вислови. Київ 1975, с. 325-326.

³⁶ Наведені пушкінські крилаті вирази не зафіксовані у довіднику М. Г. та М. С. Ашукіних "Крылатые слова" (Москва 1988).

³⁷ Тут і далі в дужках наведені приклади використання нових крилатих виразів - іноді трансформованих.

де зареєстровані українські крилаті вирази, які функціонували, починаючи з середини XIX сторіччя і закінчуючи сімдесятьма роками XX сторіччя.

Як свідчать спостереження за пресою, ще не всі потенційні можливості Шевченкового слова розкриті. І в наш час з'являються нові крилаті вислови з його творів. Наприклад, за останні роки поширилося використання цитати *А буде син, і буде мати, і будуть люди на землі* з поезії Т. Г. Шевченка "І Архімед, і Галілей" (1860):

І на оновленій землі
Врага не буде, супостата,
А буде син, і буде мати,
І будуть люди на землі,-

з заміною сполучника ("Невже ми розіпнуті на гребенях вічної атомної стихії? Ні, не вірю. Білі дитячі кораблики ще випливають у світ чистий, ясний. "І буде син, і буде мати..." " - "Вечірній Київ", 22.02.91; "І будуть люди..." - назва статті в газеті "Молодь України", 28.03.91; "І буде мати, і буде пісня, і будуть люди на землі" - девіз конкурсу художньої самодіяльності, 1992 р.).

Учітєся, брати мої, думайте, читайте - цитата з поеми Т. Г. Шевченка "І мертвим, і живим..." (1845) у варіанті, що був надрукований в 1861 році:

Учітєся, брати мої,
Думайте, читайте,
І чужому научайтєсь,
І свого не цурайтєсь.

У вказаному довіднику українських висловів як крилаті зафіксовані лише два останніх рядка з наведеного уривку ("Учітєся, брати мої..." - назва статті в газеті "Киевские ведомости", 20.07.93).

Багато нових крилатих виразів прийшло в українську фразеологію з російської літератури:

І життя, і сльози, і любов - останній рядок поезії О. Пушкіна "К" ("Я помню чудное мгновенье...", 1825):

И сердце бьется в упоенье,
И для него воскресли вновь
И божество, и вдохновенье,
И жизнь, и слезы, и любовь.

("І біль, і сльози, і любов...", "Ділова жінка: "І життя, і сльози, і любов..." " - назви статей у газетах "Вечірній Київ", 30.12.88 та "Молода гвардія", 29.10.89).

Усі прапори до нас у гості - цитата із вступу до поеми О.Пушкіна "Мідний вершник" (1834) ("Всі прапори у гості...", "Всі прапори в гості", "Усі "перси" в гості до нас", "Усі "зірки" до нас у гості" - назви статей в газетах "Молода гвардія", 7.07.89; "Молодь України", 21.06.91; "Вечірній Київ", 19.04.91 та 9.01.92).

Дама, приемле в усіх відношеннях - цитата з поеми М. Гололя "Мертві душі" (1842) ("Дама, приемле в усіх відношеннях" - назва статті в газеті "Київський вісник", 23.08.91).

Як слово наше озветься - цитата з чотиривірша Ф. Тютчева "Нам не надо предугадать..." (1869) ("І слово ваше відгукнеться...", "Як слово наше відгукнеться...", "І "Слово" наше озветься..." - назви статей в газетах "Молода гвардія", 27.03.89; "Вечірній Київ", 19.07.91 та 9.08.91).

Красота рятує світ - цитата з роману Ф. Достоевського "Ідіот" (1868) ("Милосердя рятує світ!", "Доброта рятує світ" - назви статей в газетах "Молода гвардія", 7.07.89 та "Вечірній Київ", 6.03.91; "Що ж рятує світ? Казали, що світ порятує краса, а зараз говорять уже - ковбаса!" - "Вечірній Київ", 29.03.91).

Ключ від квартири, де гроші лежать - цитата з роману І. Ільфа та Є. Петрова "Дванадцять стільців" (1928) ("Зате зустрів нас всюдисущий Великий Комбінатор. Ключ від квартири, де гроші лежать, не пропонував, зате безвідмовним тоном прохав скинутися за в'їзд у заповідну зону" - "Молодь України", 26.10.91).

На сторінках газет часто цитуються також автори інших зарубіжних літератур:

Червоне і чорне - назва роману видатного французького письменника Стендаля (1831) ("Червоне і чорне" - назва статті в газеті "Молодь України", 27.06.91; "Червоне і чорне" - назва кафе в місті Києві).

Вершник без голови - назва пригодницького роману англійського письменника Т. М. Ріда (1866) ("Вершник без голови. Присвячується жертвам постанови Но. 488" - "Молода гвардія", 26.07.89; "Вершник без голови? Скрутні часи переживає нині Київська організація Спілки журналістів: члени правління більшістю голосів відмовили у довірі колишньому своєму голові" - "Вечірній Київ", 29.04.91).

Уся королівська рать - назва роману Р. Уоррена (1946) ("Уся професорська рать", "Уся космічна рать", "І вся претендентська рать" - назви статей у газеті "Вечірній Київ", 26.03.91; 12.09.91; 1.10.91).

Десять днів, які вразили світ - назва книги американського журналіста Джона Ріда (1919) ("36 днів, які потрясли в США" - "Молода гвардія", 28.03.89; "Сто днів, які не вразили світ" - "Вечірній Київ", 9.03.92).

Із Росії з любов'ю - назва роману англійського белетриста Я. Флемінга (1956) ("Із США з любов'ю" - "Вечірній Київ", 2.01.92).

Наша людина в Гавайї - назва перекладу роману англійського письменника Г. Гріна (1958) ("Наша людина в Мюнхені" - "Київський вісник", 22.08.91).

Промови та праці політичних діячів включаються у фонд обов'язкових знань носіїв мови, тому вони спроможні породжувати крилаті вирази. Зараз по-різному оцінюються постаті В. І. Леніна, М. Горбачова, Є. Лігачова, але влучні фрази, що пов'язані з ними, активно функціонують в українській літературній мові.

А ми підемо нашим шляхом. Вважається, що саме ці слова, сказав В. І. Ленін матері після страти старшого брата Олександра, який був звинувачений у заколоті проти російського царя. ("А ми підемо чумацьким шляхом" - назва статті в газеті "Вечірній Київ", 31.12.91).

Процес пішов - улюблений вислів М. Горбачова про зрушення в житті суспільства у напрямку демократизації ("Процес пішов... як поїзд під укіс", "Процес пішов. Куди?" - назви статей у газеті "Вечірній Київ", 3.01.92; 7.02.92).

Борисе, ти не правий! - репліка Є. Лігачова, звернена до Бориса Єльцина, коли той виступив проти політики комуністичної партії ("Михайле, ти не правий", "В'ячеславе, ти не правий!" - назви статей в газеті "Вечірній Київ", 18.10.91; 9.09.92).

Партійні гасла також функціонують як крилаті, наприклад, *Кадри вирішують все* ("Чи вирішать кадри все" - назва статті в газеті "Молодь України", 22.05.91; "Кадри вирішують усе, - повторює класичну цитату Клод Вілен. І переконливо аргументує" - "Вечірній Київ", 12.05.93). Крилаті вислови такого походження здебільшого використовуються в гумористичному контексті. Порів. трансформацію виразу *В окремо взятій країні* (в першоджерелі мова йшла про можливість побудування комунізму в окремо взятій країні) у назві статті "Рай в окремо взятій дачі" ("Вечірній Київ", 14.02.92).

Розповсюдження висловів політичних діячів здійснюється завдяки засобам масової інформації. Ще в 50-ті роки видатний український вчений, академік Л. А. Булаховський надавав великої ваги пресі, радіо, телебаченню, які здатні відтворити те, що сподобалось, безліч разів. Саме таким чином вони сприяють виникненню усталених словосполу-

чень з яскравою емоційністю.³⁸ Дійсно, кращі пісні, популяризовані за допомогою радіо та телебачення, стають масовими. Пісенні тексти запам'ятовуються ніби самі собою, а ті словосполучення з них, які у найбільшій мірі відповідають духу часу, перетворюються у крилаті. Наприклад:

Червону руту не шукай вечорами - цитата з пісні популярного українського автора В. Івасюка ("Червону руту не шукай вечорами" - назва статті в газеті "Молодь України", 24.05.91).

В кожному рядку - лише крапки - цитата з відомої пісні на слова М. Ісаковського ("В кожному рядку - лише крапки ..." - назва публікації, в якій йшлося про те, що на рекламних щитах служби побуту пропонуються різні послуги садівникам, але адреси виконавців цих послуг не називаються" - "Вечірній Київ", 8.02.88).

І на Марсі яблуні цвістимуть - цитата з пісні на слова Є. Долматовського ("Шумів прибіїв на Венері. А на Марсі яблуні цвістимуть!" - "Молода гвардія", 27.06.89).

Візьмемося за руки, друзі! - цитата з пісні Б. Окуджави ("Візьмемося за руки, друзі" - назва статті в газеті "Вечірній Київ", 26.11.91).

Моя адреса - не дім і не вулиця... - цитата з приспіву популярної молодіжної пісні на слова В. Харитонова ("...Не дім і не вулиця". Подумаєш, вулицю перейменували. А ви спробуйте уявити себе мешканцем такої вулиці. Коли самі ледь встигаєте запам'ятовувати нові назви і номери" - "Вечірній Київ", 18.07.91; "Наша адреса не дім і не вулиця. За даними паспортного столу архієпископ Рівненський та Острозький Іреней не має місцевої прописки" - "Вечірній Київ", 6.11.92).

Мої роки - моє багатство - цитата з пісні на слова Р. Рождественського ("А за ними йдуть дівчата у високих чобітках і говорять: "Моя краса - моє багатство" - з телепередачі "Наше коло", 01.05.93).

Краще гір можуть бути тільки гори - цитата з пісні на слова В. Висоцького ("Краще за театр - тільки театр", "Кращі від квітів тільки квіти", "Лучше гор могут быть только горы" - назви статей в газеті "Вечірній Київ", 8.02.91; 16.04.91; 2.01.92).

Радіо та телебачення популяризують також тексти виступів естрадних гумористів. Такі тексти мають великий потенціал для утворення влучних усталених словосполучень. Наприклад :

³⁸ Булаховский, Л. А.: Курс русского литературного языка. Т. 2. Київ 1952, с. 107.

У грецькому залі, у грецькому залі - з виступу А. Райкіна ("В грецькому залі, в грецькому залі" - назва статті в газеті "Молодь України", 5.03.91).

Запитання, звичайно, цікаве - з виступу О. Ширвіндта ("Запитання, звичайно, цікаве... Чи можна перекричати натовп, якщо він зловісно мовчить? Чи можна припустити, що психіатр заробляє шалені гроші?" - "Вечірній Київ", 28.02.91).

Деякі літературно-художні твори здобувають популярність після екранізації, і тільки тоді цитати з них входять в наш ужиток. Порів. доло назв романів В. Ліпатова та Ю. Семенова:

І це все про нього ("І це не все про ДАІ" - текст до фото в газеті "Вечірній Київ", 20.03.92).

Сімнадцять миттєвостей весни ("Щаслива миттєвість весни", "Сімнадцять миттєвостей липня", "А той, хто був таким комуністом, як Штірліц фашистом, сидить... на холодній печі і чекає "миттєвостей весни" - з газети "Вечірній Київ", 30.05.87; 4.07.86; 23.03.92).

Однак, роль засобів масової інформації не зводиться лише до тиражування згаданих текстів. Вони самі утворюють тексти, які здатні породжувати нові крилаті вирази. Як крилаті з масово-комунікативних текстів (тобто текстів газет, журналів, кінофільмів, радіо та телепередач, які в такому випадку протиставляються художньо-белетристичним) використовуються:

1) назви кінематографічних творів: а) художніх кінофільмів: *Доживемо до понеділка* ("Доживемо до понеділка" - назва статті в газеті "Вечірній Київ", 16.11.90); *Місце зустрічі змінити не можна* ("Місце виграшу змінити не можна", "Час зустрічі змінити не можна", "Місце зустрічі змінити не можна?", "Місце зустрічі змінити неможливо" - назви статей в газеті "Вечірній Київ", 19.11.90; 12.04.91; 17.06.91; 16.03.92); *Коли дерева були великими* ("Коли дерева стануть великими..." - "Вечірній Київ", 27.01.92); *В джазі тільки дівчата* ("У групі тільки дівчата", "На рингу - тільки дівчата", "У команді тільки... мами" - назви статей в газеті "Вечірній Київ", 12.01.91; 5.09.91; 9.01.92; б) мультфільмів. Українські мультиплікатори зняли декілька фільмів про козаків ("Як козаки у футбол грали", "Як козаки були олімпійцями" та ін.). Формула *Як козаки* + дієслово стала крилатою ("Як козаки конституцію писали", "Як запорізькі козаки вчили суперників у футбол грати" - назви статей в газеті "Вечірній Київ", 18.01.91 та Молодь України", 4.06.91); в) документальних фільмів: *Чи легко бути молодим?* ("Чи легко бути водієм?", "Чи легко бути молодим" - назви статей в газеті "Молода гвардія", 18.03.89 та "Вечірній Київ", 3.07.91), *Спогад про*

майбутнє ("Спогад про майбутнє. Злетить птах у синє небо" - "Вечірній Київ", 18.10.91);

2) імена персонажів. Наприклад, ім'я героя кінокомедії "Бережись автомобіля" Деточкіна, роль якого виконує актор І. Смоктуновський, стало загальним. Так називають людину, яка скоїла злочин з метою допомоги скривдженим. Порів. також: в Києві створено благодійний фонд імені Деточкіна, який допомагає дітям-сиротам;

3) репліки персонажів: *Дорога, що веде до храму* - цей вираз виник на основі грузинського кінофільму "Каяття". Порів. сценарій: - Скажіть, ця дорога приведе до храму? - нетерпляче й вимогливо повторила стара.

- Ні. Це вулиця Варлама Аравідзе, і не ця вулиця веде до храму.

Незнайомка здивовано скидує брови:

- Тоді навіщо вона потрібна? До чого дорога, якщо вона не веде до храму?

Вона завертає і - горда, незалежна - уходить геть довгою дорогою, що веде невідомо куди".³⁹ ("Стежинка, що веде до храму", "Де стежка до храму згоди?", "Дорога до храму?" - назви статей в газеті "Вечірній Київ", 18.02.91; "Молодь України", 2.02.91 та 31.08.91; "Дороги Подолу ведуть до храму" - назва виставки молодого українського живописця В. Сосни, 1991 р.), "*Дітям - морозиво, бабі - квіти*" - слова героя (актор А. Папанов) з кінокомедії "Діамантова рука" ("Дітям - молоко, дорослим - макарони", "Пломбір - для дітей, баскетбол - для всіх" - назви статей в газеті "Вечірній Київ", 27.02.92 та 2.03.92), *Інформація до роздумів* - слова "від автора" з телефільму "Сімнадцять миттєвостей весни" ("Інформація до роздумів. Обережно: весняна крига", "Інформація для роздумів. Конфлікт місцевого масштабу?" - назви статей в газеті "Вечірній Київ", 21.03.88 та "Молодь України", 26.11.91);

4) цитати з пісень до кіно - та мультфільмів (ця група нових крилатих виразів з масово-комунікативних текстів найбільша): *Молодим скрізь у нас дорога* - з пісні до кінофільму "Цирк" ("Молодим скрізь у нас дорога" - "Молодая гвардія", 4.10.89), *Де ця вулиця, де цей дім* - цитата з пісні до кінофільму "Юність Максима" ("Де це булиця, де цей дім? .. У Харківському районі нашого міста на відстані 2-3 кілометрів одна від одної є вулиці з однаковими назвами - Тростянецька, на цих вулицях є два однакових будинки Но 6" - "Вечірній Київ", 10.01.89; "Сто-

³⁹ Покаяние. Авторизированный перевод с грузинского (М. Каливидзе). Сост. В. И. Божович. Москва 1988, с. 114 (Переклад - Л. Д.).

рінки історії. Де та вулиця?" - "Молода гвардія", 22.09.89, "*Летить, голуби, летить*" - початок пісні до кінофільму "Ми за мир" ("Летить, хлопці, летить!", "Летить, голуби, летить ..." - назви статей в газетах "Молода гвардія", 10.06.89 та Київський вісник", 7.04.92), *Ми вибираємо, нас вибирають*; - цитата з пісні до телефільму "Велика перерва" (Ми убиваємо, нас убивають...", "Ми звинувачуємо, нас звинувачують...", "Ми обираємо,... їх обирають..." - назви статей в газеті "Вечірній Київ", 15.05.91; 29.05.91; 29.11.91), *Не думай про секунди спогорда* - з пісні до телефільму "Сімнадцять миттєвостей весни" ("Не думай про вірус звисока", "Не думай про "Секунди" /мається на увазі телепередача "600 секунд"/ спогорда" - назви статей в газеті "Молодь України", 9.10.91 та "Вечірній Київ", 9.04.91), *Дружба починається з усмішки* - цитата з пісні до мультфільму "Крихітка Ёнот" ("Дружба" починається з надії. Серед майже півтора десятка команд назва "Дружба" далеко не найвідоміша" - "Молода гвардія", 19.08.89).

Масово-комунікативні тексти здатні породжувати й властиві тільки їм форми, які можуть бути джерелом нових крилатих виразів. Наприклад, крилатими стали назви газет, рубрик, телепередач тощо. Порів.:

Аргументи і факти - назва газети ("Без аргументів і фактів. ... Це вже сказано надто сильно... Хоча ні аргументів, ні фактів..." - "Вечірній Київ", 4.11.91);

Якби директором був я - назва рубрики в "Літературній газеті" ("Якби мером був я...", "Якби я був президентом..." - назви статей в газеті "Вечірній Київ", 27.10.90 та 6.12.91);

Клуб веселих і винахідливих, Нумо, дівчата та Що, де, коли - назви телепередач. Ігри з такими назвами стали дуже популярними. (Порів. також: "Клуб веселих і винахідливих. Цензури не буде!" - назва статті в газеті "Молода гвардія", 4.10.91; "Нумо, дівчата, нумо, красуні. Центр шоу-бізнесу проводить конкурсний відбір у групу підготовки актрис естрадного балету" - "Вечірній Київ", 4.09.91; багаторазове використання фрази "Що, де, коли" у функції назви рубрик та статей у "Вечірньому Києві" та інших газетах).

За попередніми розрахунками серед нових крилатих висловів близько половини припадає на вирази масово-комунікативного, а інша половина - на вирази художньо-белетристичного походження. Ранім художньо-белетристичні тексти були основним джерелом збагачення фонду крилатих виразів української мови, зараз збільшилась питома вага інших джерел. Це свідчить про появу нових тенденцій у формуванні тієї частини української фразеології, яка має "відбиток авторства".

Висновок про суперництво масово-комунікативних текстів з художньою літературою у впливі на мову підкріплюється також тим, що серед крилатих висловів художньо-белетристичного походження більшість є новими лише з точки зору "презумпції новини".

Час покаже, наскільки життєздатними виявляться крилаті вирази масово-комунікативного походження, але цілком зрозуміло, що розглянута тенденція формування української фразеології на сучасному етапі набиратиме сили.